

Juvenile Delinquent and The Family Factor

Veda Bilican Gökkaya^{1,a,*}

¹Department of Social Services, Faculty of Letters, Sivas Cumhuriyet University, Sivas, Türkiye

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 01/12/2022

Accepted: 21/12/2022

ABSTRACT

The phenomenon of crime, which varies according to society, time, and culture, is one of the important problem areas that all societies struggle with. Juvenile delinquent constitute an important dimension of the phenomenon of crime addressed by different disciplines.

In Child Protection Law No. 5395 (CPL), which entered into force on 15.07.2005, the juvenile delinquent is defined as "The child who has been investigated or prosecuted for the allegation of committing an act defined as a crime in the laws, or for whom a security measure is decided due to the act he/she has committed" (www.mevzuat.gov.tr).

Upon reviewing studies on the subject, it is seen that many factors (family, friends, school, mass media, migration, urbanization, substance use/addiction, leisure time, etc.) are effective in juvenile delinquency. However, among these factors, the family, where the child first socializes, and its dynamics are more prominent than other factors. Therefore, it was aimed to examine the family factor, which is effective in juvenile delinquency, in this study.

The research is a qualitative study based on a literature review. In this research, studies on juvenile delinquent (articles, theses, books, internet resources, legal regulations, laws, etc.) were reviewed, the statistical data of the studies on the subject were examined and evaluated, the study was reported, and suggestions were presented in the following process.

Keywords: Child, Crime, Juvenile Delinquent, Family

Suçta Sürüklenen Çocuk ve Aile Faktörü

ÖZ

Topluma, zamana ve kültüre göre farklılık gösteren suç olgusu, tüm toplumların mücadele ettiği önemli sorun alanlarından biridir. Farklı disiplinler tarafından ele alınan suç olgusunun önemli bir boyutunu ise suçta sürüklenen çocuklar oluşturmaktadır.

15.07.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK)'nda Suçta Sürüklenen Çocuk: "Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk" (www.mevzuat.gov.tr) olarak tanımlanmıştır.

Konuyla ilgili çalışmalara bakıldığında çocukların suçta sürüklenmesinde birçok faktörün (aile, arkadaş, okul, kitle iletişim araçları, göç, kentleşme, madde kullanımı/bağımlılığı, boş zaman değerlendirme vb. faktörler) etkili olduğu görülmektedir. Ancak bu faktörlerden çocuğun ilk toplumsallaştığı yer olan aile ve dinamikleri, diğer faktörlere nazaran daha çok öne çıkmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada, çocukların suçta sürüklenmesinde etkili olan aile faktörünün incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışma, literatür taramasına dayalı nitel bir çalışmadır. Bu çalışmada suçta sürüklenen çocuklar ile ilgili yapılmış çalışmalar (makale, tez, kitap, internet kaynakları, yasal düzenlemeler, kanunlar vb.), taranmış, konuyla ilgili yapılmış çalışmaların istatistiki verileri gözden geçirilerek, değerlendirilmiş sonraki süreçte çalışma raporlandırılmış ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Suç, Suçta Sürüklenen Çocuk, Aile

Süreç

Geliş: 01/12/2022

Kabul: 21/12/2022

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution 4.0
International License

^a bilican76@gmail.com

^a <https://orcid.org/000-0001-5083-6445>

How to Cite: Bilican Gökkaya V, (2022) Juvenile Delinquent And The Family Factor, CUJOSS, 46(2): 193-204

Giriş

“Bir kişinin kendi iradesi ile bulunduğu ve hukuka aykırı olması nedeniyle belirli hukuki yaptırımları gerektiren eylem” (Sarı vd., 2019: 178) olarak tanımlanan suç olgusu, insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır. Birçok disiplin (hukuk, sosyoloji, biyoloji, ekonomi, psikoloji, kriminoloji vb.) tarafından araştırılan/üzerinde durulan suçun önemli bir boyutunu ise çocuk suçluluğu oluşturmaktadır.

“Bir çocuktaki anti sosyal eğilimlerin, yasa müdahalesi gerektirecek bir hale dönüşmesi” (Burt, 1925’den akt.; Çakır, 2013: 11; Gönültaş ve Hilal, 2012: 158) durumu olan çocuk suçluluğu kavramı, çocuğun kişilik gelişimini tam olarak tamamlayamadığı ve çevresindeki kişilerin yönlendirmesiyle suç davranışını gerçekleştirmede yetişkinlere göre daha kolay manipüle edilebildiğinden (Karataş vd., 2020: 138) yerini, suça sürüklenen çocuk kavramına bırakmıştır. 15.07.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK)’nda da “çocuk suçlu” ifadesi yerine “suça sürüklenen çocuk” kavramı kullanılmış ve bu yaklaşımla çocuk, suçun faili yerine suça sürüklenen mağdur olarak kabul edilmiştir (Sarı vd., 2019: 178). ÇKK’ya göre suça sürüklenen çocuk: “Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk” (www.mevzuat.gov.tr) olarak tanımlanmıştır.

Literatürde çocukların suça sürüklenmesinde birçok faktörün (aile, arkadaş, okul, kitle iletişim araçları, göç, kentleşme, madde kullanımı/bağımlılığı, boş zaman değerlendirme vb. faktörler) etkili olduğu görülmektedir. Ancak bu faktörlerden çocuğun ilk toplumsallaştığı yer olan aile ve dinamikleri, diğer faktörlere nazaran daha çok öne çıkmaktadır. Çocuğun ilk toplumsallaştığı, çevresi ile etkileşim içine girdiği, kişiliğinin oluştuğu temel bir kurum olan aile, çocuğun geleceğini belirlemede çok önemli bir yerde durmaktadır. Aile içindeki bireylerin iletişim biçimleri, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tarzları, ailenin eğitim ve ekonomik durumu, çocuğun eve katkı için çalışıp çalışmaması, ailenin yapısı -çekirdek, geleneksel, parçalanmış vb.- aile içindeki çatışmalar, ihmal ve istismar, aile içinde suçun varlığı, madde kullanımı vb. faktörler, çocuğun suça sürüklenip, sürüklenmeyeceği konusunda belirleyici olabilmektedir.

Suç

İnsanlık tarihi kadar eski olan suç kavramı, farklı şekillerde ele alınmış ve tanımlanmıştır. Antik Çağ’da Platon, “Kanunlar” adlı eserinde suç, bir tür ruh hastalığı olarak değerlendirirken Orta Çağ’da suç, şeytani bir davranış olarak görülmektedir. Günümüzde ise kanunlarda açıkça yasaklanan ve karşılığında bir ceza öngörülen her türlü eylem olarak kabul edilmektedir (Arabacı-Baysan ve Taş, 2017: 110).

“Toplumsal düzeni korumak için kanun koyucuları tarafından konulan, mevcut hukuk kurallarının ihlal edilmesi sonucu oluşan ekonomik, psikolojik, biyolojik ve sosyolojik boyutları olan” (Kızılçelik ve Erjem, 1996: 528) suçu,

Amerikan Sosyoloji Derneği “kanun tarafından yasaklanan davranış” (A.S.A., 2017; Öter, 2018: 743), Türk Dil Kurumu ise “törelere, ahlak kurallarına aykırı davranış, yasalara aykırı davranış, cürüm” (https://sozluk.gov.tr) olarak tanımlamaktadır.

“Hukuksal olarak yasalarda korunması güvence altına alınmış, mevcut toplum kurallarının yıkılmasına ve sarsılmasına yönelik fiil ve davranış” (Saygılı ve Aliustaoğlu, 2009: 25) olarak tanımlanan suç, birçok araştırmacı patolojik bir olgu olarak ele alırken Durkheim her toplumda sıklıkla görülen, normal bir olgu, sonuçları bakımından ise olumlu işlemlere sahip olarak değerlendirir. “Cürüm, normaldir öncelikle, çünkü cürümden arınmış bir toplumun varılması kesinlikle imkansızdır” (Durkheim, 1994: 113).

Dinamik bir özelliğe sahip olan suç, “kendine özgü bir enerji ve netlik taşıyan, kolektif bazı duyguları zedeleyen bir fiilden ibaret” (Durkheim, 1994: 113) olarak tanımlayan Durkheim, toplumdaki suçun bir normal bir de anormal olduğunu ileri sürer. Şöyle ki, bir toplumda suç devamlı belirli bir oranda gerçekleşiyorsa normal, ancak bu orandan daha fazla gerçekleşiyorsa anormal/patolojik olarak değerlendirir (Durkheim, 1994: 112-113).

Durkheimdan yola çıkarak toplumlarda artan, patolojik boyuta ulaşan suçun nedenleri/ortaya çıkış sebepleri, üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Özellikle toplumların geleceği olarak kodlanan çocukların, suça sürüklenme sebepleri hem bireysel hem de toplumsal ilerleme ve gelişme düşünüldüğünde daha da önem kazanmaktadır.

Çocuk ve Suça Sürüklenen Çocuk

Çocuk

Literatürde çocuk ile ilgili birçok tanıma rastlamak mümkündür. Çocuk; “bebeklik ve ergenlik çağı arasındaki insan; anne karnında ya da bebeklik çağı ile ergenlik çağı arasındaki gelişme döneminde olan insan yavrusu” (Akyayla, 2014: 4) olarak tanımlanabilir.

“Zihinsel, fiziksel ve ruhsal yönden tam bir olgunluğa erişmemiş, toplumdaki rol ve görevlerini henüz öğrenmekte olan, bakıma ve eğitime ihtiyacı olan varlık” (Doğan, 1996: 72; Çakır, 2013: 9) olarak tanımlanan çocuk, ulusal ve uluslararası hukuksal belgelerde de tanımlanmıştır. Hukuksal alanda çocuk kavramına ilişkin en geniş tanım, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde yer almaktadır. Sözleşmeye göre (m.1) “daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan” (www.unicef.org) çocuk kabul edilmektedir. Çocukların Cinsel Sömürüye ve Cinsel İstismara Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (Lanzarote Sözleşmesi) ise çocuk tanımını (m.3/a) “onsekiz yaşından küçük herhangi bir birey” (www.resmigazete.gov.tr) olarak yapmaktadır.

Ulusal hukukumuzda yer alan 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda çocuk (m.6/1-b), “henüz onsekiz yaşını doldurmamış kişi” (www.mevzuat.gov.tr) olarak tanımlanırken 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ise (m.3/1-a) “daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını

doldurmamış kişi” (www.mevzuat.gov.tr) olarak tanımlanmaktadır.

Çocuk tanımlarından da anlaşılacağı üzere 18 yaşından küçük her birey, çocuk sayılmakta ve bu dönemde görülen, geliştirilen olumsuz tutum ve davranışlar, onların yaşamlarını negatif yönde etkilemekte hatta onları suça sürükleyebilmektedir. Diğer bir deyişle çocukluk ve ergenlik dönemi, toplumsal uyum ve gelişimin en yoğun yaşandığı dönem olarak ifade edilmektedir. Sözü edilen bu dönemlerde yaşanan hatalı ve yetersiz toplumsallaşma, çocuğun suça yönelmesine neden olabilmektedir (Tamer vd., 2014: 117). Dolayısıyla bir yetişkin için suç işlemekte etkin olabilecek faktörlerin, çocukları daha çok etkileyeceği kaçınılmaz bir gerçektir. Bunun içindir ki, toplumların geleceklere olan çocukların; fiziksel, zihinsel ve ahlaken gelişimleri, çocukların yüksek yararları göz önünde tutularak desteklenmelidir (Köksal, 2014: 3). 1985 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kuralları (Pekin Kuralları)’nın Genel İlkeler başlığı altında yer alan 1. Maddesi (1.2.m) de bu düşünceyi destekler niteliktedir: “Üye ülkeler, çocukların doğru yoldan saptırılmaya müsait yaşlarda olmaları nedeniyle, bu dönemlerinde onlara toplum içinde yararlı bir yaşam sağlamak için çaba göstermeli ve suçtan ve kabahatlerden uzak bir yaşam için çocukların içinde buldukları koşulları iyileştirmelidirler” (cocukhaklari.barobirlik.org.tr).

Suçta Sürüklenen Çocuk

Çocuk suçluluğu kavramı İngilizce literatürde “juvenile delinquency” kavramıyla ifade edilmekte ve “reşit olmayanın suçluluğu” olarak çevirisi yapılmaktadır (Afşin ve Öğretir-Özçelik, 2018: 385; Polat, 2014, 10; Obuz-Tekgöz, 2019: 631; Gökpınar, 2007: 208; Ereş, 2009: 89).

Çocuk suçluluğunu, yetişkinlik döneminde işlenen suçlardan ayıran en önemli husus ise bu dönemin, “problemlili evre” veya “geçiş evresi” olarak isimlendirilen ergenlik dönemine denk gelmesidir (Yavuzer, 1993’den akt.: Çakır, 2013: 12; Arabacı-Baysan ve Taş, 2017: 110; Çelik, 2019: 56; Köksal, 2014: 16).

Çocuk suçluluğu kavramı; “ergin olmayan kişilerin kanunlara karşı çıkmaları veya suç teşkil eden bir eylemi işlemiş olmaları” (Köksal, 2014: 16-17) anlamına gelmektedir. Ancak çocukların, henüz kişilik gelişimini tamamlayamadığından, suç işleyen değil suça sürüklenen veya suça itilen çocuk olarak ifade edilmesi gerektiği kabul edilmektedir (İçli, 2004; Afşin ve Öğretir-Özçelik, 2018: 385; Keş ve Yılmaz, 2019: 26).

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nda Suça Sürüklenen Çocuk: “Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk” (www.mevzuat.gov.tr; Köksal, 2014: 13; Ayaz vd., 2012: 34; Işık vd., 2019: 176; Karbeyaz, 2018: 87; Bilginer vd., 2021: 218; Akyayla, 2014: 9; Aslan, 2021: 80) olarak ifade edilmektedir.

Suçta Sürüklenen Çocuk ve Yaş

Hukuka aykırı fiillerin çocuk, ergen, engelli, yetişkin vb. kişiler tarafından işlenmesi, farklı müdahale ve ceza yöntemlerini gerekli kılmaktadır (Aslan, 2021: 80).

Kanun koyucu, söz konusu yetilerin kazanılması ile çocuğun suçun işlendiği andaki yaşı arasındaki bağlantıyı “yaş grubu oranında sorumluluk” anlayışıyla düzenlemiştir (Ağcaoğlu, 2020: 23). Bu kapsamda 765 sayılı TCK’nın yürürlükte olduğu dönemde yaş küçüklüğü 53 ve 54. maddelerde; 0-11, 11-15 ve 15-18 olmak üzere üç döneme ayrılırken 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK’da ceza sorumluluğu için asgari yaş sınırı yükseltilerek, 11’den 12’ye çıkartılmıştır (Köksal, 2014: 46).

5237 sayılı TCK yaş küçüklüğünü; 0-12, 12-15 ve 15-18 olmak üzere üç döneme ayırmıştır. Düzenleme çerçevesinde, fiilin işlendiği tarihte 12 yaşını doldurmamış (0-12 yaş grubu) çocukların ceza sorumluluğu bulunmamaktadır. Kanun koyucu, on iki yaşına kadar olan çocukların, gelişim düzeylerinden bağımsız olarak, işlenen fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını kavrama ve davranışlarını yönlendirebilme yeteneğinin yeterli düzeyde gelişmediğini kabul etmiştir (Ağcaoğlu, 2020: 24). 5237 sayılı TCK’nın 31-(1) Maddesinde: “Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir” (www.mevzuat.gov.tr).

5237 sayılı TCK’nın 31- (2) Maddesi’nde ise: “Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde ceza sorumluluğu yoktur. Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. İşlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı hâlinde, bu kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde oniki yıldan onbeş yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan onbir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası yedi yıldan fazla olamaz” (www.mevzuat.gov.tr) hükmüne yer verilmiştir.

Çocukların işledikleri öne sürülen fiilin çocuk tarafından suç olarak algılanıp algılanmadığının anlaşılması için çocuklar adli makamlar tarafından adli tıp, çocuk ve ergen ruh sağlığı polikliniği, ergen ve psikiyatri polikliniği vb. merkezlere gönderilmektedirler. (Aslan, 2021: 80). Diğer bir ifadeyle bu yaş grubunun ceza sorumluluğunun olup olmadığı, çocuk hâkimi tarafından saptanmaktadır. Ancak bu saptamadan önce çocuğun içinde bulunduğu sosyo-ekonomik koşullar, aile koşulları, eğitim ve psikolojik durumu hakkında uzman kişilerce rapor hazırlanması istenir. Çocuk hâkimi, uzman kişilerce hazırlanan bu raporları, ceza sorumluluğunun saptanmasıyla ilgili olarak yapacağı değerlendirmede dikkate alır (Köksal, 2014: 54).

Üçüncü yaş grubunda ise (5237 sayılı TCK’nın 31-(3) Maddesi) “Fiili işlediği sırada onbeş yaşını doldurmuş olup

da onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde onsekiz yıldan yirmidört yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde oniki yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçte biri indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası oniki yıldan fazla olamaz” (www.mevzuat.gov.tr) hükmüne yer verilmiştir..

Özetle Türk Ceza Kanunu (TCK) 31. Maddesi çocukluğu, 0-12, 12-15, 15-18 olmak üzere üç yaş grubuna ayırmıştır. Fiili işlediği sırada on iki (12) yaşını doldurmamış çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Fiili işlediği sırada on iki (12) yaşını bitirmiş ama on beş (15) yaşını doldurmamış çocukların, fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamamaları veya davranışlarını yönlendirme yeteneklerinin yeterince gelişmemiş olması durumunda ceza sorumlulukları yoktur. Ancak çocuklar, işlediği fiilin sonuçlarını algılıyorlarsa ve davranışlarını yönlendirme yeteneğine sahiplerse bu çocuklar hakkında cezada indirimler uygulanır. Eğer çocuklar fiili işlediğinde on beş (15) yaşını doldurmuş, on sekiz (18) yaşını doldurmamışlarsa yine ceza sürelerinde indirim söz konusudur (Hesapçioğlu-Tural, 2017: 332).

Risk Altındaki Çocuklara İlişkin Resmi Düzenleme ve Uygulamalar

Suçta sürüklenen çocuklarla (süreç öncesi, süreç anı ve sonrası için) ilgili olarak uluslararası hukuk alanında da adımlar atılmıştır. Bunlardan ilki:

BM Genel Kurulu'nun 29 Kasım 1985 tarihli kararıyla kabul edilmiş; **Birleşmiş Milletler Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kurallar (Pekin Kuralları)**'dir. Pekin Kuralları'nda (Madde 2.2/a) çocuk, “mevcut hukuk sistemi içinde işleyebileceği bir suçtan dolayı kendisine büyük insanlardan farklı davranılması gereken kişi” (cocukhaklari.barobirlik.org.tr) olarak tanımlanmıştır. Sağlam (2015: 27)'a göre ceza adalet sisteminde çocuk haklarını tanımlayan ve çocukların haklarının korunması için alınması gereken önlemleri vurgulayan bu uluslararası metnin temel amacı; ceza adalet sistemi içinde çocukların en az zararlı topluma yeniden kazandırılmasını sağlamaktır. Söz konusu belge bunun için çocuk adalet sistemini ayrı bir sistem olarak hayata geçirmeyi ve soruşturma, kovuşturma, yargılama ve ceza infaz süreçlerini, çocukların topluma yeniden kazandırılması amacına uygun olarak yapılandırılması gerektiğini temele alır.

BM Genel Kurulu tarafından 14 Aralık 1990 tarih ve 45/112 sayılı kararla kabul edilmiş **Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri)**, söz konusu belgelerden farklı olarak çocuğun suça sürüklenmesinden önceki sürece odaklanmakta, çözüm için sorunun kökenine bakmaktadır. Amaç, çocuğun suç işledikten sonra cezalandırılması değil henüz suç işlemeyen önceki süreçte alternatif uygulamalarla suça yönelmesine engel olmaktır (Ağcaoğlu, 2020: 18). İstenilen bu amaca ulaşılabilmesi içinse konu ile ilgili olan her alanda (aile, okul, toplum, medya, sosyal politikalar, adalet sistemi vb.) düzenlemelerin yapılmasının gerekli olduğu ifade edilmektedir (Sağlam, 2015: 28).

BM Genel Kurul'unun 14 Aralık 1990 tarih ve 45/113 sayılı kararıyla kabul edilmiş olan **Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları (Havana Kuralları)** da, “insan haklarına ve temel özgürlüklere uygun olarak, bütün tutma türlerinin zararlı sonuçlarını bertaraf etme ve çocuğun toplumla bütünleşmesini kolaylaştırma düşüncesiyle, herhangi bir biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılan çocukların korunması için Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen asgari standartları oluşturmayı amaçlamaktadır” (cocukhaklari.barobirlik.org.tr).

Bu kurallar devletlere; çocukların hangi yaştan itibaren özgürlüğünden yoksun bırakılabileceğini belirleme, çocukların insan haklarına saygı gösterme, onları yetişkinlerden farklı değerlendirme, kurumlarda kalan çocukların bedensel, zihinsel ve sosyal gelişimini ve toplumun bir üyesi olarak potansiyelini yükseltecek etkinlikler hazırlama, bağımsız denetim mekanizmaları oluşturma gibi çeşitli sorumluluklar yüklemiştir (Sağlam, 2015: 29).

Çocuğun Suça Sürüklenmesindeki Nedenler

Suç olgusu, ülkeler arasında gelişmişlik (gelmiş, gelişmekte olan, az gelişmiş gibi) durumuna göre farklılık gösterse de ortak olan bu sorunun giderek bireyi ve toplumları sonuçları itibarıyla derinden etkilediğidir. Dünyada ve ülkemizde çocuk suçluluğu üzerine yapılan araştırmalar, çocuğu suça yönelten nedenlerin çok boyutlu (bireysel, çevresel) olduğunu ileri sürmektedir. Bu nedenleri bireysel ve çevresel nedenler olarak ikiye ayırmak mümkündür (Temel ve Aksoy, 2005: 78; Ergenç ve Aydın, 2009: 75; Sağlam, 2015: 12-13; Çakır, 2013: 14; Güneş-Kayma ve Gökler, 2017: 3743-3744). Bireysel nedenler çocuk odaklı olup, çevresel nedenler ise aile, okul, akran, toplum gibi etkenlerden oluşmaktadır (Güneş-Kayma ve Gökler, 2017: 3743-3744).

Çocuk suçluluğunun anlaşılabilmesi için öncelikle çocukların neden suça sürüklendiklerinin belirlenmesi gerekmektedir. Her ne kadar bireysel nedenlerin etkili olabileceği dile getirilse de gelinen noktada çevresel faktörlerin daha etkili olduğu ifade edilmektedir.

Bireysel Nedenler

Suçun bireysel nedenleri, çevresel nedenlerle karşılaştırıldığında ikinci sırada yer almakta ve genelde karşımıza diğer nedenlerle birleşmiş olarak çıkmaktadır. Sadece bireysel özellikler, çocukları suça sürüklememekte; ancak onların suça yönelmesine ya da suç mağduru olmasına neden olabilecek bir ortam oluşturabilmektedir. Örneğin; hafif düzeyde zihinsel geriliği olan bir çocuk hem suça yönlendirilme hem de suç mağduru olma konusunda diğer çocuklara göre daha dezavantajlıdır (Karataş vd., 2020: 138). Çocuktaki zekâ geriliği ya da ruhsal bozukluk, çevresindekilerle ilişkilerinde göstereceği uyumu güçleştirecek, zamanla bu uyumsuzluk diğer faktörlerin de etkisiyle suç olarak belirecektir (Köksal, 2014: 18).

Çevresel Nedenler

Literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında; suça sürüklenen çocuk olgusunun ortaya çıkmasında çevresel nedenlerin, bireysel nedenlerden daha fazla etkili olduğu genel kabul gören bir durumdur.

Çocukların suça sürüklenmesinde etkili olan çevresel nedenlere göz atıldığında ise; okul, arkadaş, kitle iletişim araçları, madde kullanımı, boş zaman değerlendirmesi, göç, kentleşme, aile vb. nedenler göze çarpmaktadır.

Okul

Çocuğun toplumsallaşmasında etkili olan en önemli kurumlardan biri okuldur. Okul, “önceden belirlenmiş hedef davranışları öğrencilere kazandırmak amacıyla inşa edilmiş sosyal bir sistemdir. Bu nedenle okulun ontolojik nedeni, planlı etkinlikler aracılığı ile öğrencilerde istendik yönde bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor davranışlar kazandırmaktır” (Özdemir ve Kalaycı, 2013: 2125). Ancak sözü edilen bu işlevlerin yerine getirilmemesi/getirilememesi, çocuğun birçok sorunla da karşılaşmasına neden olmaktadır. XVII. yüzyılda Victor Hugo, “Bir okulun yapılması, bir hapishanenin kapanması demektir” sözüyle okul ve suçluluk arasında doğrudan bir ilişki olduğunu vurgulamış; okul, çocuk suçluluğunu ortadan kaldıran bir kurum olarak ifade edilmiştir (Sağlam, 2015: 16; Yavuzer, 2015, 149; Çakır, 2013: 27; Obuz-Tekgöz, 2019: 632; İslamoğlu, 2017: 63). Victor Hugo’nun dediği gibi “Bir okul bir hapishane kapatır” mı? Yoksa okul ortamında yaşanan olumsuz/kötü deneyimler, yeni hapishaneler mi yaratır? Konusu, tartışılması gereken bir konu olarak durmaktadır. Çünkü yapılan araştırmalar; okuldaki idareci, öğretmen ve öğrencilerin, çocuğa karşı olumsuz tutum ve davranışları, okul kurallarının katılığı/ağırlığı, okula olan ilginin azlığı vb. nedenlerin, çocuğun suça sürüklenmesinde önemli belirleyiciler olabileceğini ortaya koymuştur (Obuz-Tekgöz, 2019: 632-633).

Arkadaş/Akran

Çocukların suça sürüklenmelerinde, kurdukları ve sürdürdükleri arkadaşlık ilişkileri önemli nedenlerden birini oluşturmaktadır. Çocukların ilk toplumsallaştığı yer olan aileden sonra birlikte en çok zaman geçirdiği kişiler, arkadaşlarıdır. Ailesi tarafından duygusal yönden ihmal edilen çocuk; ihtiyaç duyduğu sevgi, ilgi, kabul görme gibi ihtiyaçlarını sokakta kurduğu arkadaşlık ilişkileri üzerinden karşılama yoluna gidecektir. Sokağın risk oluşturan bir mekân olması gerçeği göz önüne alındığında; sokakta kurulan sosyal çevrenin ve o çevreye uyum kurallarının olması durumu, çocuğun suça yönelmesine de zemin hazırlayacaktır (Aslan, 2021: 82).

Kitle İletişim Araçları (KİA)

Suça sürüklenen çocuk konusunda karşımıza çıkan en önemli nedenlerden biri de kitle iletişim araçlarıdır. Bilişim ve iletişim teknolojilerinin faydaları kadar, onların sınırsız,

denetimsiz ve kontrolsüz olması, bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir (Peker vd., 2012; Sağlam, 2015: 18). Özellikle televizyonun kolay ulaşılabilir olması ve her kesimi kapsıyor olması, onun etki alanını daha da genişletmektedir. Televizyondaki rol modelleri taklit etmeye çalışan çocuklar, oradaki şiddeti, olumsuz tutum ve davranışları normalleştirerek uygulamakta ve sapma davranışları geliştirebilmektedirler (İslamoğlu, 2017: 67).

Göç

Bireylerin kendilerine has nedenlerle yaşadığı yerden ayrılmış, sürekli veya geçici olarak yeni bir yere yerleşmesi (Türkyılmaz, 1998: 2) olan göç, çalışmalara bakıldığında çocukların suça sürüklenmesinde önemli nedenlerdendir.

Göç, bireyi ve aileyi içinde yaşadığı topluma yabancılaştırır; uyum ve bütünleşme sorunlarını ortaya çıkaran bir süreçtir. Göç ile yeni bir yere gelen aile bir yandan ekonomik anlamda hayata tutunmaya çalışırken bir yandan da yeni sosyal yaşama uyum sağlamaya çalışmaktadır. Söz konusu bu durum, aile özellikle de çocuk ve ergenler üzerinde olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir (Bulgurcuoğlu ve Çamur-Duyan, 2019: 184). Dolayısıyla göçle birlikte oluşan kaos/kargaşa ortamı, suçta ve patolojik davranışlarda ana faktörlerdendir ve bireyin suça yönelmesinde/sürüklenmesinde belirleyici rol oynamaktadır (Gönültaş ve Hilal, 2012: 158).

Madde Kullanımı/Bağımlılığı

Günümüzde madde bağımlısı olan çocukların, aldıkları maddenin etkisiyle akranlarına göre sağlıklı bir biçimde hareket edemedikleri/davranamadıkları, toplum için genel bir tehlike oluşturduğu ve somut manada da akranlarına göre daha çok suça karıştıkları gözlemlenmektedir (Köksal, 2014: 19).

Birey tarafından kullanılan maddeler, duyguların yoğunluğunda artmaya, vücutta hormonal ve fizyolojik değişimlere, irrasyonel davranış ve bilincin kontrol mekanizmasında zayıflamaya neden olduğundan; bireyi suça yöneltebilmektedir. Ancak, birey bu durumda suça sürüklendiği gibi bazen de aldığı madde etkisi altında mağdur da olabilmektedir (Arabacı-Baysan ve Taş, 2017: 137).

Yapılan araştırmalar, kötü madde kullanımıyla/bağımlılığıyla suç arasında bir ilişki olduğunu ve madde kullananların, yaşamlarında bir ya da birden fazla suçlu sayılabilecek davranışlarda bulunduğunu göstermiştir (Obuz-Tekgöz, 2019: 633).

Boş Zaman Değerlendirmesi

Boş zaman, iş saatleri haricindeki serbest zamandır. Diğer bir deyişle boş zaman, kişinin iş/çalışma dışındaki etkinlikler için kullandığı zamandır (Demir ve Demir, 2006: 36). Çocuk için boş zaman ise genelde okuyor ise okul saatleri, çalışıyor ise iş saatleri haricindeki zamanı (Çakır, 2013: 33) ifade etmektedir.

Günümüzde okul çağına gelmiş çocuklarda ailelerin toplumsallaştırma etkileri azalırken internet ve arkadaş çevresinin etkisi artmakta, çocuk dış faktörlerden daha çok etkilenecek toplumsallaşmaktadır (Öter, 2018: 741). Ancak bu toplumsallaşma çoğu zaman sağlıklı olabilmektedir. Özellikle kontrolden edilmeyen internet kafelerin, çocuğun suça sürüklenmesinde etkin olduğu anlaşılmıştır (Gülüm ve Erbay, 2018: 166).

Dolayısıyla çocukların sağlıklı toplumsallaşmasında boş zaman değerlendirilmesi oldukça önemlidir. Nitelikli geçirilen boş zaman aktiviteleri, çocukları hem olumsuz çevre ve mekanlardan hem zararlı arkadaş çevresinden hem de sapma ve suç davranışlarından uzaklaştırabilmektedir.

Çocuğun Suça Sürüklenmesinde Aile Faktörü

Suçla ilgili yapılan birçok çalışma, çocukların suça sürüklenmesinde aile faktörü üzerinde durmaktadır. Özellikle 1990'lı yıllardan itibaren yapılan çalışmalarda birçok ailesel unsurun, ebeveyn tutum ve davranışlarının, çocukların suça sürüklenmesinde önemli faktörler olduğu vurgulanmıştır (Güneş-Kayma ve Gökler, 2017: 3744).

“Üreme ve toplumun üyelerinin bakımı için birincil sorumlulukları paylaşan, kan, evlilik ya da anlaşmaya dayanan diğer ilişki ya da evlat edinme üzerinden birbirleriyle bağlantılanan insan kümesi” (Schaefer, 2013: 312; Zencirkıran, 2020: 165) olan aile, bireylerin sosyal ve psikolojik yaşamlarını biçimlendiren ilk sosyal çevredir (Dündar, 2012: 39).

Çocuğun toplumsallaşma sürecinde en etkin kurumlardan olan ailenin; bulunduğu statü, aile içindeki bireylerin birbirleriyle ve çevreyle olan ilişkileri, sorunları çözme yöntemleri vb. durumlar, çocukların gelişimlerine/kişiliklerine olumlu veya olumsuz olarak yansımaktadır (İslamoğlu, 2017: 62).

“Suçlu çocuk yoktur, suça itilen çocuk vardır” ifadesinden hareketle çocuğun suça sürüklenmesinde öne çıkan ailesel nedenlere bakıldığında; aile içinde ebeveynin çocuğa karşı olumsuz tutumu, yeterli değeri vermemesi (sevgi, ilgi yetersizliği, güvensiz/kaygılı bağlanma vb), ailedeki sağlıklı iletişim (ebeveynlerin birbirleriyle ilişkileri, çocuğun ebeveynleri ile iletişimi) dolayısıyla çocuğun aile içinde sağlıklı/kötü toplumsallaşması, ailenin otorite anlayışı, terbiye yöntemleri/disiplin anlayışları, ebeveynlerin eğitim ve ekonomik durumu, ailede suçlu bireylerin varlığı, parçalanmış aileler/anne-baba yoksunluğu, ebeveynlerde alkol ya da madde kullanımı problemi, ailedeki çocuk sayısı, aile içi şiddetin varlığı/ailede çocuğa yönelik kötü muamele/ihmal/istismar vb. gibi (Şahinli, 2018: 718; Bulgurcuoğlu ve Çamur-Duyan, 2019: 172; Sağlam, 2015: 16; İslamoğlu, 2017: 61; Çelik, 2019: 78; Hesapçıoğlu-Tural, 2017: 332; Açıkkel-Gülel ve Daşbaşı, 2019: 967; Arabacı- Baysan ve Taş, 2017: 111; Güneş-Kayma ve Gökler, 2017: 3744; Obuz-Tekgöz, 2019: 632; Keş ve Yılmaz, 2019: 29; Öter, 2018: 742-743; Aslan, 2019: 93-94) nedenler göze çarpmaktadır.

Çocuğun Aile içinde Sağlıksız Toplumsallaşmasının Suça Etkisi

Çocuk, doğduğu andan itibaren gelişimini bir aile içinde sürdürür. Çocuk, toplumsallaşma sürecinde toplumdaki kuralları, bu kurallara uymayı, yolunda gitmeyen durumlar olduğunda onlarla nasıl başa çıkacağını öğrenmektedir. Sözü edilen bu süreçte ebeveynlerin çocuğa karşı takındığı tutum ve davranışların, çocuğun suça yönelmesinde etkili olduğu düşünülmektedir (Afşin ve Öğretir-Özçelik, 2018: 387).

Son yıllarda gerçekleştirilen araştırmalara göre aile, çocuk suçluluğunu olumlu ya da olumsuz etkileyen gruplar arasında en önemli toplumsal yapılardan biri olarak görülmektedir. Evlerinde yakın bir ilgiyle aidiyet duygusunu yaşayan çocuklar, mutluluk duygusunu güçlü bir şekilde yaşamakta ve bu durum onların davranışlarına yansımaktadır. Buna karşılık, aile içi ilişkilerin olumsuz ve sorunlu olduğu ortamlarda büyüyen çocuklarsa boyun eğme ve saldırganlık gibi davranışlara yönelmekte ve çevreleriyle çok ciddi sorunlar yaşayabilmektedirler. Bu durum kontrol altına alınmadığında ise çocuklar yasa dışı davranışlara yönelmekte ve hüküm giymeleri söz konusu olabilmektedir (Açıkkel-Gülel ve Daşbaşı, 2019: 967). Dolayısıyla aile içindeki sağlıksız/kötü toplumsallaşma süreci, çocuğun suç sayılabilecek davranışlara yönelmesinde büyük bir etkidir.

Aile ile ilgili bu durum, uluslararası sözleşmelerde de yer almış, ailenin önemine dikkat çekilmiştir. Uluslararası sözleşmelerden biri olan Riyad İlkeleri'nde çocuk suçluluğunun önlenmesinde, ailenin ihtiyaçlarının karşılanmasının (11. Madde), aile bütünlüğünün korunmasının (12. Madde), sağlam ve huzurlu aile ortamının sağlanmasının (13. Madde) önemine yer verilmiştir (Güneş-Kayma ve Gökler, 2017: 3744).

Ailede Bağlanma, İletişim ve Sevgi Durumunun Suça Etkisi

Araştırmalar, sevgiden mahrum olarak büyüyen çocuklarda güçlü bir kişilik yapısının gelişmesinin ve temel güven duygusunun yerleşmesinin hemen hemen imkânsız olduğunu ortaya koymuştur (Çelik, 2019: 77).

Bireyin kişiliğinin temellerinin atıldığı dönem olan çocukluk dönemi, onun daha sonraki yaşamını da belirleyecek dönemdir. Bowlby'e göre, doğumdan sonraki ilk beş yıl içinde ebeveynlerden ayrı/uzak kalmak, çocukta suçlu kişilik yapısının gelişmesinde önemli etkidir (Bowlby, 1953'den akt.: Öter, 2018: 748; Afşin ve Öğretir-Özçelik, 2018: 386).

Hirschi (1969) “Çocuk Suçluluğunun Nedenleri” isimli eserinde, çocuğun ailesi ile kuracağı sosyal bağın onu suçtan koruyacak çok önemli bir etken olduğunu belirtmektedir. Bu açıdan ebeveynlerin çocuk ile kurduğu bağ, aralarındaki güçlü iletişim, çocuğun suça sürüklenmesini önleyecek önemli bir etkidir. Nitekim birçok bilimsel çalışma da, ebeveynleriyle ilişki ve iletişimleri güçlü olan çocukların, suç ve sapma türü davranışlardan uzak kaldıklarını göstermektedir (Akt.: Şahinli, 2018: 720).

Erdoğan (2005: 112) tarafından yapılan araştırmada da, suça sürüklenen çocukların suça sürüklenmeyen çocuklara nazaran aile ilişkileri daha sağlıklı ve saldırganlık düzeyleri de daha yüksek olarak saptanmıştır.

Çocuk yetiştirmede temel unsurlardan biri de sevgidir. Ebeveynlerin, çocukların fiziksel ihtiyaçlarını karşılarken sevgi ihtiyaçlarını da karşılaması gerekmektedir. Çünkü çocuk her zaman her koşulda ebeveynleri tarafından sevildiğini bilmek istemektedir. Ebeveynlerinin sevgideki yetersizliği, çocukta sağlıklı bir gelişime neden olmakta (Afşin ve Öğretir-Özçelik, 2018: 387), onlardan sevgi görmemek, onlar tarafından reddedilmek suça sürüklenme risklerini arttırmaktadır (Güneş-Kayma ve Gökler, 2017: 3748).

Çatışma ve kavgaların olduğu huzursuz bir aile ortamında çocuklar muhtaç oldukları sevgi, şefkat ve bakımdan mahrum olmaktadır. Bu mahrumiyet onları, ebeveynlerine karşı güvensizliğe hatta nefret duymaya kadar götürmektedir. Güvensizlik ve nefret duyguları ise onları evden kaçmaya, suç işlemeye itmektir (Çelik, 2019: 78-79).

Anne-Baba Tutumlarının Suça Etkisi

Çocuğun suça sürüklenmesine neden olan faktörler arasında literatürde üzerinde durulan hususlardan bir tanesi de ailedeki disiplin anlayışıdır. Ailedeki disiplin anlayışı, çocuğu olumlu ya da olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Örneğin; aşırı baskı, uygulanan disiplinin çok sert olması veya şiddet içermesi, bu tutumlara maruz kalan çocuklar için şiddet davranışlarını normalleştirebilmektedir (Şahinli, 2018: 720).

Baskı kuran, fiziksel cezalara başvuran, çocuğa karşı sevgi ve ilgi göstermeyen ailelerde yetişen çocuklarda, saldırganlık bulgularına, kızma ve öfke duygularına rastlanmaktadır. Çocuğun doğrudan doğruya bu duygularını ebeveynlerine yansıtamaması/yansıtmaması, onun kızma, öfke ve saldırganlık duygularını içine atmasına, içe atmalar ise çocuğun iç çatışmalar yaşamasına neden olmaktadır. Yaşanan iç çatışmaların, çeşitli dışa vurma yöntemleri vardır ki, bunlardan biri de suçtur (Çakır, 2013: 23).

Ailedeki olumsuz etkileşim, disiplin anlayışı ve yöntemleri, çocuğu zamanla aileden uzaklaştırabilmektedir. Aileden uzaklaşan çocuk, kendisini dışarda var etmeye çalışırken suça da sürüklenebilmektedir. Ancak şu da unutulmamalıdır; aşırı hoş görü, acıma hissi ve buna bağlı olarak koruyucu bir aile yapısı da çocukta olumsuz etkilere yol açabilmektedir. Ailenin çocuğa karşı aşırı koruyucu tavrı, çocuğun ebeveynleri tarafından gereğinden fazla kontrol edilmesine sebep olabilmektedir. Bu bağımlılık ilişkisi yoluyla özgüveni gelişemeyen çocuğun diğer insanlara bağımlı oluşu, onun suça yönelmesine neden olabilmektedir. Ayrıca ailenin aşırı hoşgörülü tavrı ya da "çocuktur yapar, bu yaşta normaldir" söylemi de çocuğun bu durumu normalleştirmesine neden olabilmektedir (Karataş vd., 2020: 139).

Ebeveynlerin Eğitim Durumunun Suça Etkisi

Literatürde çalışmalara bakıldığında çocuğun suça sürüklenmesinde ailenin eğitim durumu/seviyesi belirleyici bir faktör olarak görülmektedir.

Çocukların ilk eğitimlerini aldıkları aile ortamı, çocuğun kişiliğinin gelişiminde, topluma uyumunda önemli bir etkidir. Eğitimli anne-babanın varlığı, bilinçli bir çocuğun gelişimine olanak sağlarken ebeveynlerin eğitim durumunun düşük olması, çocuğun eğitim ve gelişiminde yetersizlikler yaşanmasına neden olmaktadır. Ebeveynleri tarafından tam anlamıyla desteklenemeyen çocukta davranış sorunları gelişebilmektedir. Dolayısıyla aile ortamında yeterli derecede desteklenemeyen çocuğun, suç öğeleriyle yüz yüze kalma ve suça sürüklenme riski de artmaktadır (Güneş-Kayma ve Gökler, 2017: 3747).

Öter (2005: 105-106) tarafından 100 suça sürüklenen çocuk ile yapılan görüşmelerde annelerin %39,6'nın babaların %14,6'sının hiç okuma yazma bilmediği, annelerin %25,3'ünün ve babaların %23,6'sının sadece okuma yazma bildiği, annelerin %2,2'sinin ve babaların %4,5'inin ilkökul terk ve annelerin %25,3'ünün ve babaların % 41,3'ünün ilkökul mezunu olduğu belirlenmiştir. Yavuzer (1996: 150)'in yapmış olduğu araştırmada da, suça sürüklenen çocukların annelerinin %76,6'sının, babalarının da %40,7'sinin okuma yazma bilmedikleri saptanmıştır (Akt.Çakır, 2013: 19).

Ebeveynlerin Ekonomik Durumunun Suça Etkisi

Ailenin ekonomik durumu, suçun oluşumunda ve suçun sürdürülmesinde oldukça önemli bir etkidir. Ailelerin yoksulluğu ya da ekonomik şartları, ailedeki bireylerin temel ihtiyaç ve beklentilerinin karşılanmasında, bireyleri sorunlarla karşı karşıya getirmektedir. Bu durum, aile hayatını, bireylerin ruh sağlığını etkilediği gibi, içinde yaşayan çocuğun kişiliğini de etkilemektedir. Normal insani ihtiyaç ve beklentilerinin karşılanamaması yanında, yoksulluk nedeni ile sürekli olarak açlık ve soğuğa maruz kalan çocuklarda aşırı endişe görülebilmektedir. Bu da çocuğun kişilik yapısında derin izler bırakmakta ve çocuğun kendisini güven içinde hissetmemesine neden olmaktadır (Yavuzer, 1996'den akt.; Çakır, 2013: 20). Diğer yandan yeterli gelire sahip olamayan ailelerin çocuklarının, daha iyi şartlarda yaşayan insanlara özenmesi ve bunu meşru yollardan elde edememesi, bu çocukları yasal olmayan yollara da itebilmektedir (Şahinli, 2018: 726).

Çoban (2012: 146) yaptığı çalışmada çocukların anneleri çok yüksek bir oranda çalışmamaktadır ya da yanında olmama gibi nedenlerle gelir getirmemektedir (%83,8). Yaklaşık olarak her dört çocuktan birinin ise babası ya çalışmamaktadır ya da ayrı yaşama gibi nedenlerle eve gelir getirmemektedir (%25,4).

Dolayısıyla suça sürüklenmiş çocukların ailelerinin ekonomik durumu üzerine yapılan araştırmalar, genel olarak bu çocukların, büyük bir kısmının ekonomik durumu düşük ailelerden geldiklerini göstermektedir.

Çocuğun Çalıştırılmasının Suça Etkisi

Ailenin elde ettiği gelir, ailenin geçim sağlamaya yetecek durumda değilse çocuklar aileye katkı sağlamak için çalışmaya başlamaktadırlar. Yoksulluğun görünülerinden biri olan çocuk işçiliği/çocuğun çalıştırılması, çocukları toplum içerisinde oldukça dezavantajlı duruma düşürmekte ihmal ve istismara açık hale getirmektedir.

Yoksul insanlar için çocuk bir sermaye olarak görülmektedir. Geliri düşük aile, gereksinim duyduğu için çocuktan çalışmasını beklemektedir. Bu işlerde çalışan çocuklar okullarından geri kalmakta, boş zaman ve toplumsallaşma olanağı bulamamakta ve gelecekleri de tehlike altına girmektedir (Purutçuoğlu, 2019:105).

Çalışan çocuklara bakıldığında genelde çocuğun işyeri olarak sokaklar göze çarpmaktadır. Tartısı elinde olan, mendil satan ya da cam silip, su satan çocuklara (çocuklar aynı zamanda tarımda mevsimlik işçilik de yapmakta, sanayide de çalışmaktadırlar) sokaklarda rastlanmaktadır. Okulda olması gereken çocuklar bu durumdan kaynaklı olarak fiziksel, ruhsal ya da bilişsel yönden tam ve sağlıklı olarak gelişmemekte, toplumsallaşamamaktadırlar. Dolayısıyla aile ve okul denetiminden uzak olan bu çocuklar tehlikelere (alkol, uyuşturucu, istismar, suç vb. gibi olumsuzluklara/tehlikelere) açık hale gelebilmektedirler.

Ailenin Yapısının/Parçalanmış Aile Yapısının Çocuk Suçluluğuna Etkisi

Çocuğun toplumsal yaşama adım attığı ilk yer olan ailede ölüm veya boşanmadan kaynaklı parçalanmış aile ("çekirdek ailenin üyelerinin birisinin sonradan yok olması (ölüm, terk, boşanma, ayrılık gibi) sonucunda ortaya çıkan, dul eşler ve çocuklardan oluşan aile tipidir" bk. Dündar, 2012: 46) deneyimi, çocukların toplumsallaşma süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Bu olumsuz etki, onların çevrelerine uyum sağlamasında ve iletişim kurmasında çeşitli zorluklar yaşamasına sebep olabilmektedir (Aslan, 2021: 81-82).

Ölüm/kayıp, boşanma veya ayrı yaşama nedeniyle ailenin eksik bir yapıda olması bazen doğrudan bazen de dolaylı olarak sapma ya da suç sayılan davranışa yönelmeye yol açabilmektedir (Obuz-Tekgöz, 2019: 638). Örneğin; Çoban (2012, 182) yaptığı bir çalışmada, ailenin parçalanmış olması ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Adana Çocuk Şube Müdürlüğü'nde işlem görmüş çocuklarla yapılan başka bir çalışmada da; çocukların %18,7'sinin bir şekilde parçalanmış ailelerden geldiği tespit edilmiştir (Gönültaş vd, 2014: 59). Dolayısıyla ailedeki birey eksikliği, otorite eksikliği ile açıklanmakta (Obuz-Tekgöz, 2019: 639) parçalanmış ailelerden gelen çocuklar, suça sürüklenmeye daha açık hale gelebilmektedir.

Kardeş Sayısının Suça Etkisi

Çocuk suçluluğu üzerine yapılan çalışmalarda, suça etki eden unsurlardan bir diğeri de ailedeki çocuk sayısıdır. Ailenin kalabalık olması, anne ve babanın çocuklar

üzerindeki kontrolünü (çocukların gözetimi ve takibi noktasında) güçleştirebilmektedir. Bu durumun ise aile aidiyetini olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülmektedir (Çakır, 2013: 21; Açikel-Günel ve Daşbaşı, 2019: 981).

Ailede çocuk sayısının fazla olması hem çocuklara sunulan sosyo-ekonomik ve duygusal imkanları hem de ebeveynlerin çocuklara gösterdiği ilgi ve desteği azaltabilmektedir. Dolayısıyla çocuğun gelişimi, gözetimi, denetimi ebeveynler tarafından daha sınırlı yapılmakta, ihtiyaçları/gereksinimleri yeterli düzeyde karşılanamayan çocuk, suç davranışına sürüklenebilmektedir (Güneş-Kayma ve Gökler, 2017: 3745).

Adana Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü'ne gelen veya getirilen çocuklarla yapılan bir çalışmada; çocukların %44,8'inin 3-6 kardeş sayısına sahip oldukları, %4,7'sinin ise 10 ve üzeri kardeş sayısına sahip oldukları tespit edilmiştir (Gönültaş ve Hilal, 2012: 159; Şahinli, 2018: 727).

Aile İçinde Yaşanan/Tanık Olunan Şiddetin/İstismarın Suça Etkisi

Bireyin bedensel ve zihinsel sağlığını bozan, zarar veren şiddet, sebep ve sonuçları ile çocukları daha derinden etkilemektedir. Aile içinde şiddete maruz kalan ya da şiddete tanıklık eden çocuklar, kendi yaşamlarında da başkalarına bu eylemi uygulayabilmekte –ki, şiddet öğrenilen bir davranıştır–, saldırgan davranışlar gösterebilmektedir.

Çocuk suçluluğuna ilişkin sebepleri ele alan çalışmalarda, aile içinde yaşanan şiddet ve çatışmaların, çocuğa yönelik kötü muamelenin suç davranışının ortaya çıkmasında büyük katkısı olduğuna değinilmektedir (Obuz-Tekgöz, 2019: 640; Bilginer vd., 2021: 224).

Farrington (1994: 216)'a göre, genelde ebeveynleri tarafından ihmal ve istismar edilen çocukların (özellikle de erkek çocukların), şiddet içeren suçları işleme riskleri yüksektir.

Çocuklukta şiddet ve ihmale uğrayan çocukların evden kaçma eğilimleri yüksektir. Evden kaçmak ise suç işleme riskini artırmaktadır (Kaufman ve Spatz Widom, 1999: 347). Diğer bir deyişle ailenin kötü muamelesi sonrası çocuk, evden uzaklaşmakta, sokakta yaşamaya başlamaktadır. Sokakta yaşaması ise madde kullanması gibi riskli davranışlara yol açarak, onu suça yöneltebilmektedir (Kim vd., 2009; Trane vd.,2006). Dolayısıyla ailenin kötü muamele yaptığı çocuk, doğrudan ya da dolaylı olarak suça yönelebilmektedir.

Konuyla ilgili yapılan bir çalışmada, ailede yaşça büyük olanların fiziksel şiddetine maruz kalan çocukların sayısı %85,8, maruz kalmayanların sayısı ise %14,2'dir. Şiddetin türlerine bakıldığında ise sözlü şiddete uğrayanların oranı %90 iken fiziksel şiddete uğrayanların oranı ise %85,8'dir. Bu da, çocuğa yönelik şiddetin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Şiddet uygulayanların kim olduklarına bakıldığında ise; %78,9 ile anne ve babalar, %18,6 ile kendilerinden büyük kardeşler, %1,7 ile de aile ile birlikte yaşayan amca gibi akrabalar görülmektedir (Çoban, 2012: 145-147).

Ailede Suçlu Birey (Rol Model) Valiğinin Suça Etkisi

Çocuk hayatına dair birçok şeyi, ebeveynlerini gözlemleyerek, taklit edip, model olarak öğrenmektedir. Sosyal öğrenme yollarından taklit etme/model alma yoluyla davranış ve tutum geliştiren çocuğun, ailesinde suçlu birey ya da bireyler varsa bu, onu olumsuz olarak etkileyebilmektedir (Güneş-Kayma ve Gökler, 2017: 3747-3748; Çelikten-Badanka ve Demirli, 2018: 73).

Ailede bir şekilde suça karışmış bireylerin bulunması, çocuğu suça sürükleyebilmektedir. Çocuk bu tür kişilerden suç işleme yöntemlerini öğrenebileceği gibi suç işlemeyi normal bir davranış olarak da algılayabilir (Şahinli, 2018: 727). Konuyla ilgili olarak Çoban (2012: 140)'ın yapmış olduğu bir çalışmada, aile ve akraba çevresinde bir suçtan dolayı ceza almış bireylerin oranı %67,1'dir.

Kızmaz (2006) da yaptığı araştırmada; katılımcıların %62,5'inin ailesinde suçlu bireylerin olduğunu belirttiğini ve bu kişilerin model alma yoluyla taklit edilmesinin, suç davranışını doğurduğunu ifade etmiştir (Akt.: Obuz-Tekgöz, 2019: 640).

Ebeveynlerin Madde Kullanımının Suça Etkisi

Çocuğun anne veya babasının madde kullanımı problemi, çocukların da kullanım eğilimini artırmakta ve onları suça sürükleyebilmektedir.

Lise son sınıf öğrencileriyle gerçekleştirilen bir çalışmada, gencin annesi sigara bağımlısı ise kendisinin de, alkol bağımlısı ise kendisinin de, madde bağımlısı ise kendisinin de bu maddeleri kullanma oranı, annesi bu maddeleri kullanmayanlara göre anlamlı derecede yüksektir. Uyuşturucu madde bağımlısı olan gençlerin en yüksek oranla (% 32,1) babasının alkol bağımlısı olduğu tespit edilmiştir. Bu oran uyuşturucu madde bağımlısı olmayanlarda %11,5'e düşmektedir (Demir, 2006'dan akt.: Şahinli, 2018: 720). Dolayısıyla madde kullanımı, çocukların suça yönelmesinde oldukça önemli bir faktördür.

Madde bağımlısı olan çocuklar, aldıkları maddenin etkisiyle sağlıklı bir biçimde düşünemediği ve hareket edemediğinden suç işleme riskiyle karşı karşıya kalmaktadırlar.

Sözün kısası suça sürüklenen çocuk konusunda yapılan çalışmalara bakıldığında; nedenlerin çok boyutlu olduğu ancak bunlar içinde yer alan ailenin en önemli nedenlerden birini oluşturduğunu görmekteyiz. Aile içerisinde özellikle de erken çocukluk döneminde, yeterince sevgi, ilgi göremeyen, sağlıklı bir bağlanma geliştiremeyen, eksik toplumsallaşma yaşayan çocuklar, aile içinde yaşanan şiddete maruz kalan ya da şahit olan çocuklar, madde kullanan, suç işleyen ebeveynlere sahip olan, kalabalık ailelerde yaşayan çocuklar, ekonomik ve eğitim durumları düşük ebeveynlere sahip olan ve bunlar sonucunda çalışmak zorunda kalan çocuklar, dağılmış ya da parçalanmış ailede, yaşamlarını sürdürmeye çalışan çocuklar, diğer çocuklara oranla suça sürüklenme konusunda daha dezavantajlı ve riskli durumdadırlar.

Sonuç ve Öneriler

Suçta sürüklenen çocuk sorunu, her geçen gün artmakta olan toplumsal bir sorundur. Suç davranışını anlamak, nedenlerini ortaya koymak, ileride meydana gelebilecek suçları önlemek için de önemli adımlardır.

Nedenleri itibarıyla çok boyutlu olan suç olgusunun ortaya çıkmasında en önemli nedenlerden biri de çevresel nedenler arasında yer alan ailedir. Ailenin dinamikleri (ailenin yapısı, sağlıksız toplumsallaşma, ebeveynlerin çocukları yetiştirme tutumları, ebeveynlerin eğitim ve gelir düzeyleri, ailedeki çocuk sayısı, şiddet/istismar varlığı, ebeveynlerin madde kullanımı, suçlu birey varlığı vb.) çocuğun suça sürüklenip, sürüklenmeyeceği konusunda ipuçları verebilmektedir. Dolayısıyla çocuklar, ailelerinin özellikleri yüzünden dezavantajlı duruma düşebilmektedirler.

Söz konusu bu dezavantajları ortadan kaldırmak çok yönlü çalışmaları gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla aileleri, eğitimcileri ve diğer ilgili paydaşları (resmi kurumlar ya da STK'lar vb.) konuya dahil edip, koruyucu, önleyici, müdahale edici çalışmalar planlamak, uygulamak gerekmektedir.

İlk olarak ailelerin, çocuğun ihtiyaç ve beklentilerine cevap verecek, çocuklarıyla sağlıklı bağlanma ve iletişim kurabilecek nitelikte ve bilinçte olmaları gerekmektedir. Özellikle ebeveynlerin çocuklarıyla kurduğu sağlıklı/kaliteli iletişim, çocukların kendine güvenli bireyler olmalarını sağlayacak ve sağlıklı bir toplumsallaşma sürecinden geçen çocuklar böylelikle dışardan gelecek tehlikelere (alkol, madde kullanma vb.) karşı kendilerini koruyabileceklerdir. Dolayısıyla bu kadar önemli olan aile içi iletişim (ebeveynler arası iletişim, ebeveynler ve çocuklar arası iletişim) konusunda; ailelere yönelik kapsamlı eğitimler düzenlenmeli, aileler bilinçlendirilmelidir.

Sağlıklı aile içi iletişimin oluşturulmasında/inşa edilmesinde şiddet olgusuna değinilmeli, aileler şiddet konusunda (gerekli kurumlar tarafından) bilinçlendirilmelidir. Çünkü aile içinde maruz kaldıkları ya da tanık oldukları şiddet, çocukların yalnız şiddete yönelmelerine değil, aynı zamanda kötü madde kullanma eğilimlerine, evden ve okuldan uzaklaşma/kaçmaya varan ciddi sorunlara da neden olmaktadır. Kötü muamele/şiddet nedeniyle evden kaçan çocuklar, sokakta daha fazla tehlikeyle karşılaşmakta, suç ve problemleri davranışlarda bulunma oranları artmaktadır.

Suçta sürüklenen çocuk gerçeğinden hareketle çocuk suçluluğunu önlemek ve kontrol altına alma adına, okul rehberlik servislerince (diğer paydaş kurumlardan da destek alınabilir örn.: emniyet çocuk şube, barolar, sosyal hizmet kurumları vb.) ebeveynlere çocuk suçluluğunun nedenleri konusunda eğitimler verilmelidir.

Bununla beraber okullarda sosyal hizmet uzmanlarının yer aldığı okul sosyal hizmeti kadroları açılmalı hem ebeveynler hem çocuklar hem de okuldaki öğretmen ve idareciler konu hakkında bilgilendirilmeli hatta sosyal hizmet uzmanları suça sürüklenme riski taşıyan aile ve çocuklarla (ekolojik kuram perspektifi ile) çalışmalıdır.

Aileler, madde kullanımı konusunda bilinçlendirilmeli (okul, okul aracılığıyla diğer paydaşlar -Amatem, kolluk kuvvetleri gibi-) ve çocuklarını takip etmeleri sağlanmalıdır.

Çocuğun suça sürüklenmesinde etkili olan ailesel faktörlerin, sosyal devlet anlayışı çerçevesinde değerlendirilip, ailenin güçlendirilmesi (sosyo-ekonomik, psiko-sosyal açıdan), işlevselliğinin artırılması için ilgili resmi kurumlar çalışmalar yapmalıdır.

Kent ve aile yaşamında düzensizliği/uyumsuzluğu ve kaosu ortaya çıkaran göçün, nedenleri bütün boyutlarıyla ortaya konulmalı, göçe neden olan koşullar iyileştirilmelidir.

Diğer yandan suça sürüklenmiş çocukların yeniden topluma kazandırması için ceza infaz kurumlarındaki rehabilite edici uygulamaların, çocuğu tekrar suça sürüklenmekten alkoymada etkili olması gerekmektedir. Bunun için çağa, koşullara uygun, bireysel yetenekleri, becerileri dikkate alan, topluma uyum sağlamada gerekli olan düzenlemelerin yapılması ya da varsa eksikliklerin giderilmesi gerekmektedir. Çünkü suç tekrarı, oldukça sık karşılaşılan sorunlardan biridir.

Çocukların suça sürüklenmesi sorunun çözümünde bilimsel çalışmaların da artırılması gerekmektedir. Çünkü yapılan çalışmalar, nedenlerin ve bu nedenlere yönelik çözüm önerilerin ortaya konulmasında oldukça etkili bir alan oluşturmaktadır. Örneğin; çocuğun suça sürüklenmesinde ailenin yapısı, dinamikleri ve çevresiyle (akraba, komşu, okul vb.) olan ilişki ve etkileşimi nasıl bir etkide bulunmaktadır. Sözü edilen bu faktörlerin ortaya konması, araştırma sonuçlarının toplumdaki ilgili kurumlar tarafından dikkate alınması ve bu sonuçlar doğrultusunda (önleme, müdahale etme ya da rehabilite etme vb. gibi konularda) adımların atılması çözümleri de beraberinde getirecektir.

Sonuç olarak çocuğun suça sürüklenmesinde birçok risk faktörü rol oynamaktadır. Bu faktörlerin belirlenmesi ve zamanında gerekli müdahalenin yapılması, risk altındaki çocukların suça sürüklenmesini engelleyecektir.

Extended Summary

Although the phenomenon of crime varies between countries according to their development status (developed, developing, underdeveloped, etc.), this common problem gradually influences individuals and societies deeply due to its consequences.

Crime, a concept as old as human history, is defined as "an act that is performed by a person's own will and requires certain legal sanctions due to being against the laws" (Sarı et al., 2019: 178). Child offender constitutes an important dimension of the crime investigated/focused on by many disciplines (law, sociology, biology, economics, psychology, criminology, etc.).

The concept of child offender, which is "the transformation of anti-social tendencies in a child into a state that requires legal intervention" (Citing from Burt, 1925; Çakır, 2013: 11; Gönültaş and Hilal, 2012: 158), has been replaced by the concept of juvenile delinquent since the child cannot yet complete his/her personality development fully and can be easily manipulated in

performing criminal behavior with the guidance and encouragement of the people in the risky social environment (Karataş et al., 2020: 138). In Child Protection Law No. 5395 (CPL), which entered into force on 15.07.2005, the concept of "juvenile delinquent" is used instead of the expression "child offender" and with this approach, the child is accepted as the victim who has been dragged into crime instead of the committer of the crime (Sarı et al., 2019: 178). According to the CPL, the juvenile delinquent is defined as "the child who has been investigated or prosecuted for the allegation of committing an act defined as a crime in the laws, or for whom a security measure is decided due to the act he/she has committed" (www.mevzuat.gov.tr).

The commitment of unlawful acts by children, adolescents, disabled people, adults, etc. requires different intervention and punishment methods (Aslan, 2021: 80).

Therefore, the legislator regulated the connection between the acquisition of relevant abilities and the age of the child at the time of the crime with the understanding of "responsibility in proportion to the age group" (Ağcaoğlu, 2020: 23). In this context, during the period when Turkish Penal Code No. 765 was in force, the young age group was divided into three periods as 0-11, 11-15, and 15-18 in Articles 53 and 54, whereas the minimum age limit for penal responsibility was increased from 11 to 12 in Turkish Penal Code No. 5237, which entered into force on June 1, 2005. Thus, Turkish Penal Code No. 5237 divided the young age group into three periods as 0-12, 12-15, and 15-18 (Köksal, 2014: 46).

Accordingly, children who have not completed the age of 12 at the time of the act have no penal responsibility. Those who have completed the age of 12 but not the age of 15 at the time of the act do not have any penal responsibility if they cannot perceive the legal meaning and consequences of the act or if their ability to direct their behavior is not adequately developed. If children have the ability to perceive the legal meaning and consequences of the act and direct their behavior regarding this act, penal reduction is applied to these children. If the individual has completed the age of 15 and not the age of 18 when he/she commits the act, reduction is made in the penalty period (Tural-Hesapçioğlu, 2017: 332).

Studies on juvenile delinquent worldwide and in Turkey suggest that the reasons that lead children to crime are multidimensional (individual, environmental). These reasons can be divided into two, individual and environmental reasons (Temel and Aksoy, 2005: 78; Ergenç and Aydın, 2009: 75; Sağlam, 2015: 12-13; Çakır, 2013: 14; Güneş-Kayma and Gökler, 2017: 3743-3744). Individual reasons are child-oriented, and environmental reasons involve factors such as family, school, peers, and society (Güneş-Kayma and Gökler, 2017: 3743-3744).

To understand the phenomenon of juvenile delinquent, it is necessary to first determine why children are delinquency. Although the idea that individual causes may be effective is supported, it is reported that environmental factors are more effective at this point (Sağlam, 2015: 12-13).

In the literature, environmental factors are stated as family, friends, school, mass media, migration, urbanization, etc. However, among these factors, the family, where the child first socializes, and its dynamics are more prominent than other factors. The family, which is a basic institution where the child first socializes, interacts with his/her environment, and his/her personality is formed, plays a crucial role in determining the child's future. Communication styles of individuals in the family, parenting styles, educational and economic status of the family, whether the child works to contribute to the household, the structure of the family -nuclear, traditional, fragmented, incomplete, etc.- conflicts within the family, neglect and abuse, the presence of crime in the family, substance abuse, etc. can be decisive on whether the juvenile will be delinquent or not.

Kaynaklar

- Açikel, E. G. ve Daşbaşı, S. (2019). Suça Sürüklenmiş Erkek Çocuklarla Aile Aidiyeti ve Yaşam Doymu İlişkisi, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(3), 965-987.
- Afşin, R. ve Öğretir, A.D.Ö. (2018). Suça Sürüklenen Çocuklar İle Suça Sürüklenmeyen Çocukların Algıladıkları Anne ve Baba Tutumları İle Ebeveyn Bağlanma Stillerinin Karşılaştırılarak İncelenmesi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(66), 384-400.
- Ağcaoğlu, İ. (2020). *Mağduru Çocuk Olan Cinsel Suçlarda Suça Sürüklenen Çocuk Sorunu* (Basılmamış Yüksek Lisans), İstanbul Kültür Üniversitesi.
- Akyayla, B. (2014). *Suça Sürüklenen Çocukların Yargılanması ve Uygulanacak Tedbirler* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale Üniversitesi.
- Amerikan Sosyoloji Derneği Sözlüğü (ASA). Suç, (<http://www.asanet.org/sites/default/files/savvy/introtosociology/Documents/Glossary.html>) Erişim: 07.12.2017.
- Arabacı, L. B. ve Taş, G. (2017). Çocuklarda Suça Sürükleyen Faktörler, Ruhsal Problemler ve Hemşirelik Bakımı, *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 8(2), 110-117.
- Aslan, Y. (2021). Suça sürüklenen çocuklarla ilgili yapılan yayınların incelenmesi, *Anatolian Journal of Health Research*, 2(3), 79-86.
- Ayaz, M., Ayaz, A. B. ve Soylu, N. (2012). Çocuk ve Ergen Adli Olgularda Ruhsal Değerlendirme, *Klinik Psikiyatri*, 15, 33-40.
- Bilginer, Ç., Karadeniz, S., Hızarcı, S., Yılmaz, B.C. ve Kandil, S. (2021). Suça Sürüklenen Çocukların Adli Psikiyatrik Değerlendirme ve Rapor Sonuçları: İki Yıllık Retrospektif Dosya Taraması, *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 24, 217-227.
- Birleşmiş Milletler Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kuralları (Pekin Kuralları). Çocuk, (https://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uakararlar/cocukadaletsistemininuygulanmasi.pdf), Erişim 22.09.2022.
- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi. Çocuk, (<https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme>), Erişim 22.09.2022.
- Bulgurcuoğlu, S.E. ve Duyan, G. Ç. (2019). Hükümlü Çocuklar: İstanbul ve Ankara Çocuk Eğitim Evi Örneği, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 30(1), 167-190.
- Çakır, M. (2013). *Suça Sürüklenen Çocukların Korunmasına Yönelik Politikalar ve Kocaeli İli Verilerinin Değerlendirilmesi* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Yalova Üniversitesi.
- Çelik, E. (2019). *Suça Sürüklenen, Çocukların Yeniden Toplumsallaşmasında Dinin Rolü (İzmir Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ve Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Örneği)* (Basılmamış Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Çelikten, B. B. ve Demirli, C. (2018). Suça Sürüklenmiş Çocukların Olumlu Sosyal ve Saldırgan Davranışlarının Bazı Bireysel ve Ailesel Faktörler Bağlamında İncelenmesi, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28(1), 73-83.
- Çoban S. (2012). *Sosyal Çevrenin Etkilerinin Çocukların Suç Ve Problemleri Davranışları İle İlişkileri* (Basılmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi.
- Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK). Çocuk, (<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5395.pdf>), Erişim 22.09.2022.
- Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK). Suça Sürüklenen Çocuk, (<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5395.pdf>) Erişim 22.09.2022.
- Çocukların Cinsel Sömürüye ve Cinsel İstismara Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (Lanzarote Sözleşmesi), Çocuk, (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/09/20110910-4-1.pdf>), Erişim 22.09.2022.
- Doğan, D. M. (1996). *Büyük Türkçe Sözlük*, Sayı: 6, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Demir, C. ve Demir, N. (2006). Bireylerin Boş Zaman Faaliyetlerine Katılmalarını Etkileyen Faktörler İle Cinsiyet Arasındaki İlişki: Lisans Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama, *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 6(1), 36-48.
- Durkheim, E. (1994). *Sosyolojik Metodun Kuralları*, Türkçesi: Enver Aytekin, İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Dündar, Ö. Z. (2012). *Değişen ve Değiş(e)meyen Yönleriyle Aile: Yapısı, Türleri, İşlevleri, Değişen Toplumda Değişen Aile*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Erdoğan, M. Y. (2005). Suça Yönlendirilen ve Yönlendirilmeyen Çocukların Aile İlişkileri ile Saldırganlık Davranışlarının Karşılaştırılması, *Çocuk ve Ruh Sağlığı Dergisi*, 12(3) 106-114.
- Ereş, F. (2009). Toplumsal Bir Sorun: Suçlu Çocuklar ve Ailenin Önemi, *Aile ve Toplum*, 5(17), 88-96.
- Ergenç, S. ve Aydın, H. (2009). Yerel Yönetimlerin Çocuk Suçluluğunu Önlemedeki Rolü, *Denetim Dergisi*, 73-78.
- Farrington, D. P. (1994). Childhood, adolescent, and adult features of violent males. In *Aggressive behavior: Current perspectives*, Springer, Boston, MA. pp.215-240. Plenum Press. https://doi.org/10.1007/978-1-4757-9116-7_9.
- Gökçınar, M. (2007). Sosyal ve Kriminal Boyutlarıyla Çocuk Suçluluğu, *TBB Dergisi*, 7(2), 206-233.
- Gönültaş, B. M. ve Hilal, A. (2012). Çocuk Suçluluğunda Göç Faktörü: Adana Örneği, *Adli Tıp Dergisi*, 26(3), 156-64.
- Gönültaş, B.M., Akduman, İ., Çelik, D. ve Oral, G. (2014). The Role of Substance Abuse in Juvenile Delinquency and Solution Proposals, *Türkiye Klinikleri J Foren Med*, 11(2), 55-62.
- Güneş, D.K. ve Gökler, R. (2017). Türkiye'de Suça Sürüklenen Çocukların Aile Özellikleri, *Journal of Human Sciences*, 14(4), 3742-3755.
- Gülüm, Z. ve Erbay, A. (2018). Çocuklarda Suç Tekrarını Yordayan Risk Faktörleri, *Adli Tıp Bülteni*, 23(3), 162-168.
- Hesapçioğlu, S.T. (2017). Çocuk Adli Vakalarında Karşılaşılan İddia Olunan Suç Tipleri ile Benlik Saygısı ve Depresif Belirtiler Arasındaki İlişki, *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 30(4), 331-337.
- İşık, Ü., Aktepe, E. Akyıldız, A., Şimşek, F. ve Yıldız, A. (2019). Bir Üniversite Hatanesinde Değerlendirilen Suça Sürüklenen Çocukların Sosyodemografik ve Klinik Özellikleri: 2014-2018 Verileri, *SDÜ Tıp Fak Dergisi*, 26(2), 175-182.
- İçli, T. (2004). *Türkiye'de Suçular, Sosyal Kültürel ve Ekonomik Özellikleri*. Ankara: Bizim Büro.Afşin.

- İslamoğlu, G. (2017). *Çocuk Suçluluğunun Sosyolojik Olarak İncelenmesi: İstanbul/Gaziosmanpaşa Örneği* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.
- Kaufman, J. G., Widom, C. S. (1999). Childhood victimization, running away and delinquency. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 36(4), 347-370.
- Karataş, K., Akbaş, G. E. ve Orhan, M. G. (2020). Ankara'da Çocuk Suçluluğu: Emniyet Çocuk Şubeye Gelen Olgular Üzerinden Bir Değerlendirme, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (1), 137-156.
- Karbeyaz, K. (2018), Suça Sürüklenen Çocuk Anneler, Eskişehir'den Bir Olgusu Serisi, *Osmangazi Tıp Dergisi*, 40(2), 86-89.
- Keş, İ. ve Yılmaz, Y. (2019). Konya İli Örneğinde Çocuk Suçluluğu Üzerine Kriminolojik Bir İnceleme, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(1), 23-46.
- Kızılcılık, S. ve Erjem, Y. (1996). *Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü*, İstanbul: Saray Kitabevleri.
- Kim, T. E., Goto, S. G. (2000). Peer delinquency and parental social support as predictors of Asian American adolescent delinquency. *Deviant Behavior: An Interdisciplinary Journal*, (21), 331-347.
- Köksal, M. (2014). *Suçta Sürüklenen Çocukların Cezai Sorumlulukları ve Bu Çocuklara Özgü Suç Soruşturması* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi).
- Obuz, A.T. (2019). Suça Sürüklenen ve Hakkında Danışmanlık Tedbir Kararı Verilen Çocukların Suça Sürüklenme Nedenleri: Nitel Bir Çalışma, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(67), 630-641.
- Öter, A. (2005). *Çocuk Suçluluğunun Toplumsal Nedenleri (Antalya Örneği)* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi).
- Öter, A. (2018), *Çocuk Suçluluğunun Toplumsal Nedenlerine Sosyolojik Bir Bakış (Antalya Örneği)*, 21. *Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 7(21), 739-769.
- Özdemir, M., Kalaycı, H. (2013). Okul Bağlılığı ve Metaforik Okul Algısı Üzerine Bir İnceleme: Çankırı Örneği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13 (4), 2125-2137.
- Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları (Havana Kuralları). Amaç, (https://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_ua_kararlar/ozgurlugundenyoksunbirakilmis.pdf.) Erişim 22.09.2022.
- Polat, A (2014). *Suç Önleme*. İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Purutçuoğlu, E. (2019). *Çocuk Yoksulluğu, Yoksulluk ve Sosyal Hizmet (iç.)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Sağlam, M. (2015). Yargılama Süreci Devam Eden Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Hazırlanan Destek Eğitim Programının Çocukların Duygu ve Düşüncelerine Etkisinin İncelenmesi (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Sarı, S.A., Çiçek, A.U., Bütün, C. ve Yıldırım, A. (2019) Sivas İlinde Suça Sürüklenen Çocuk Olguların Sosyodemografik ve Klinik Özellikleri, *Adli Tıp Bülteni*, 24(3), 177-182.
- Saygılı, S. ve Aliustaoğlu, S. (2009). Şiddet İçerikli Suç İşleyen Kadın Olguların Değerlendirilmesi, *Adli Tıp Dergisi*, 23(1), ss.24-29.
- Şahinli, Ş. (2018). Çocuğun Suça Sürüklenmesinde Etkisi Olabileceği Düşünülen Ailesel Faktörler Üzerine Betimsel Bir Alan Araştırması, *Journal of Human Sciences*, 15(2), 717-731.
- Schaefer, R. (2013). *Sosyoloji*, (S. Coşar Çev.), Ankara: Palme Yayıncılık.
- Tamer, H., Açıkarsı, Ö., Keten, A., Karanfil, R. ve Avşar, A. (2014). Kahramanmaraş İlinde Suça Sürüklenen Çocukların Sosyodemografik Özellikleri, *Adli Tıp Dergisi*, 28(2), 116-119.
- Trane, L. E., Hoyt, R. D., Whitebeck, L. B., Yoder, K. A. (2006). Impact of family buse on running away, deviance, and street victimization among homeless rural and urban youth. *Child Abuse and Neglect*, 30, 1117-1128.
- Temel, F. ve Aksoy, A. (2005). *Ergen ve Gelişimi: Yetişkinliğe İlk Adım*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Türk Ceza Kanunu (TCK). Çocuk, (<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf>), Erişim 22.09.2022.
- Türk Ceza Kanunu (TCK). Ceza sorumluluğu, (<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>.) Erişim 22.09.2022.
- Türk Dil Kurumu (TDK). Suç, <https://sozluk.gov.t>, Erişim 22.09.2022.
- Türkyılmaz, A. vd., (1998). *Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan Terör Nedeniyle Göç Eden Ailelerin Sorunları*, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Yavuzer, H. (2015). *Çocuk ve Suç*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Zencirkıran, M. (2020). *Sosyoloji*, Bursa: Dora Yayıncılık.